אִסְפוּ לִי חֲסִידַי כּוֹרְתֵי בְרִיתִי עֲלֵי זָבַח: ב וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבוֹר וְעָבַר וְלֹא נֶהֱרַג הֲרֵי זֶה מְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם וְאִם הָיָה בַּעֲשָׂרָה מִישְׂרָאֵל הֲרֵי זֶה חִלֵּל אֶת הַשֵּׁם בָּרַבִּים וּבִטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהִיא קִדּוּשׁ הַשֵּׁם וְעָבַר עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהִיא חִלּוּל הַשֵּׁם. וְאַף עַל פִּי כֵן מִפְּנֵי שֶׁעָבַר בְּאוֹנֶס אֵין מַלְקִין אוֹתוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין אֶפִילוּ הָרַג בְּאוֹנֶס שֶׁאֵין מַלְקִין וּמְמִיתִין אֶלָּא לְעוֹבֵר בְּרָצוֹן וּבְעֵדִים וְהַתְרָאָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּנוֹתֵן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ (ויקרא כ) וְנָתַתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ דְּהוּא לֹא אָנוּס וְלֹא שׁוֹגֵג וְלֹא מוּטְעֶה. וּמַה אִם עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהִיא חֲמוּרָה מִן הַכֹּל הָעוֹבֵד אוֹתָהּ בְּאוֹנֶס אֵינוֹ חַיָּיב כָּרֵת וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִיתַת בֵּית דִּין קַל וָחוֹמֶר לִשְׁאָר מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. וּבָעֲרָיוֹת הוּא אוֹמֵר (דברים כב) וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵבֶל אִם יָכוֹל לְמַלֵּט נַפְשׁוֹ וְלִבְרוֹחַ מִתַּחַת יַד הַמֶּלֶךְ הָרָשָׁע וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה הִנֵּה הוּא כְּכֶלֶב שָׁב עַל קֵיאוֹ. וְהוּא נִקְרָא עוֹבֵר עֲבוֹדָה זָרָה בְּמֵזִיד וְהוּא נִטְרָד מִן הָעוֹלָם הַבָּא וְיוֹרֵד לַמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם.

ones, who make My covenant over a sacrifice." (ibid., 50:5) (2) Anything about which it is said "let him be killed and not transgress," if someone transgresses and is not killed, this person desecrates God's name. If it is in the presence of ten Jews, this person has desecrated God's name publicly and has violated a positive commandment — that is, the sanctification of God's name — and has transgressed a negative commandment — that is, [the prohibition of] the desecration of God's name. However, since he did it under duress, he is not flogged and, needless to say, the court does not put him to death, even if he killed under duress. For only one who transgresses willfully, in the presence of witnesses, and after having been given warning, is flogged or put to death. As it says concerning one who gives of his seed to Molekh, "I will set My face against that man." (Leviticus 20:3) The Oral Torah teaches us: "that [man]" — not one who is under duress, not one who errs, not one who is misled. If one who commits idolatry, the gravest sin of all, is not liable to *karet* [the "soul being cut off"] or, needless to say, death decreed by the court, if he does it under duress, how much more is this so of the other commandments stated in the Torah. Concerning forbidden sexual relations it says, "Whereas, to the girl you should do nothing." (Deuteronomy 22:26) Nonetheless, if one can save his life and flee from under the hand of the wicked king but does not do so, he is like "a dog that returns to its vomit." (Proverbs 26:11) He is called a deliberate idolator. He is removed from the world to come and descends to the lowest level of hell.

HAYEI SARAH FOR TUESDAY חיי שרה ליום שלישי

TORAH תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הנפש משבת שעברה

יא לֹא־אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְךָ

(11) No, my master! Listen to me! I have given you the field, and the cave which

RASHI רש"י

(יא) **לֹא אֲדֹנִי.** לֹא תִקָּנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים: **נָתַתִּי לָךְ.**

(11) **No, my master! —** *You will not [need to] pay money for it.* **I have given you [the field] —** *[But had Efron given it to Avraham yet?! However, Efron was effectively saying:]*

נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי־עַמִּי נְתַתִּיהָ לָּךְ קְבֹר מֵתֶךָ: לָא רִבּוֹנִי קַבֵּיל מִנִּי חַקְלָא
יְהָבִית לָךְ וּמְעָרְתָּא דִּי בֵיהּ לָךְ יְהָבִיתַהּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמִּי יְהָבִיתַהּ לָךְ קְבַר מִיתָךְ: יב **וַיִּשְׁתַּחוּ**
אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם־הָאָרֶץ: וּסְגִיד אַבְרָהָם קֳדָם עַמָּא דְאַרְעָא: יג **וַיְדַבֵּר**
אֶל־עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם־אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי
נָתַתִּי כֶּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת־מֵתִי שָׁמָּה: וּמַלֵּיל עִם עֶפְרוֹן
קֳדָם עַמָּא דְאַרְעָא לְמֵימַר בְּרַם אִם אַתְּ עָבֵד לִי טִיבוּ קַבֵּל מִנִּי אֶתֵּן כַּסְפָּא דְּמֵי חַקְלָא סַב מִנִּי
וְאֶקְבַּר יָת מִיתִי תַּמָּן: יד **וַיַּעַן עֶפְרוֹן אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:** וְאָתֵיב עֶפְרוֹן
יָת אַבְרָהָם לְמֵימַר לֵיהּ: טו **אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל־כֶּסֶף**
בֵּינִי וּבֵינְךָ מַה־הִוא וְאֶת־מֵתְךָ קְבֹר: רִבּוֹנִי קַבֵּל מִנִּי אַרְעָא שַׁוְיָא אַרְבַּע
מְאָה סְלְעִין דְּכַסְפָּ בֵּינָא וּבֵינָךְ מַה הִיא וְיָת מִיתָךְ קְבַר:

is in it, I have given it to you. Before the eyes of my countrymen, I have given it to you! Bury your dead. **(12)** So Avraham bowed down [to Efron] before the people of the land. **(13)** And he spoke to Efron, to the ears of the people of the land, saying: But if you would only listen to me. [Would that] I have already given you the money for the field. Take it from me, so that I may bury my dead there. **(14)** And Efron answered Avraham, saying to him, **(15)** My master, listen to me. What is four hundred silver shekel worth of land between me and you?! And bury your dead.

RASHI

"Consider it as though I have already given it to you." **(13) But if you would only listen to me —** *You tell me to listen to you and take the field for nothing. I don't want it like that [rather,]* **אך אם אתה לו שמעני**, *"would that you listen to me!"* **נתתי —** Donne *in Old French [that is to say, along simple lines, this word is to be treated as if in the present tense, whereby Avraham was effectively saying, "I hereby give you the money." (see also Rashi Genesis 15:18) However, the word* **נתתי** *is written in past tense, as if to say:] "I have the money all ready [to be handed over]: would that I have already given it to you."* **(15) Between me and you —** *[The greedy Efron was saying here:] Between two such beloved friends as we are — is [four hundred silver shekel] so important?! It is nothing! [Just pay me the money and] forget about the sale, "and bury your dead."*

רש"י

הֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁנְּתַתִּיהָ לְךָ: (יג) **אַךְ אִם אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי.** אַתָּה אוֹמֵר לִי לִשְׁמוֹעַ לְךָ וְלִקַּח בְּחִנָּם אֲנִי אִי אֶפְשִׁי בְּכָךְ אַךְ אִם אַתָּה לוּ שְׁמָעֵנִי הַלְוַאי וְתִשְׁמָעֵנִי: **נָתַתִּי.** דּוֹנֵי"שׁ בְּלַעַ"ז מוֹכֶן הוּא אֲצָלִי וְהַלְוַאי נָתַתִּי לְךָ כְּבָר: (טו) **בֵּינִי וּבֵינְךָ.** בֵּין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כָּמוֹנוּ מַה הִיא חֲשׁוּבָה לְכָלוּם אֶלָּא הַנַּח אֶת הַמֶּכֶר וְאֶת מֵתְךָ קְבוֹר:

PROPHETS I Kings 1 נביאים מלכים א פרק א

יא וַיֹּ֣אמֶר נָתָ֔ן אֶל־בַּת־שֶׁ֖בַע אֵ֣ם שְׁלֹמֹ֑ה לֵאמֹ֗ר הֲלוֹא֙ שָׁמַ֣עַתְּ כִּי֩ מָלַ֨ךְ
אֲדֹנִיָּ֜הוּ בֶּן־חַגִּ֗ית וַאֲדֹנֵ֤ינוּ דָוִד֙ לֹ֣א יָדָ֔ע: וַאֲמַ֣ר נָתָ֔ן לְבַ֖ת שֶׁ֣בַע אִמּ֑יהּ דְּשִׁלְמֹ֗ה לְמֵימַר
הֲלָא֙ שְׁמַעְתְּ֣ אֲרֵ֔י מְלַ֖ךְ אֲדֹנִיָּ֑הוּ בַּר֙ חַגִּ֣ית וְרִבּוֹנָ֔א דָּוִ֖ד לָ֥א יְדָֽע: יב וְעַתָּ֗ה לְכִ֤י אִיעָצֵךְ֙ נָ֣א
עֵצָ֔ה וּמַלְטִ֖י אֶת־נַפְשֵׁ֑ךְ וְאֶת־נֶ֖פֶשׁ בְּנֵ֥ךְ שְׁלֹמֹֽה: וּכְעַן֙ אֲתָ֣א אֱמָלְכִ֔ינָךְ כְּעַן֙ מַלְכָּ֔א
וְשֵׁיזְבִ֖י יַת נַפְשִׁ֑יךְ וְיַת֙ נְפַ֣שׁ בְּרִ֔יךְ שְׁלֹמֹֽה: יג לְכִ֞י וּבְאִ֣י ו אֶל־הַמֶּ֣לֶךְ דָּוִ֗ד וְאָמַרְתְּ֤ אֵלָיו֙
הֲלֹא־אַתָּ֣ה אֲדֹנִ֣י הַמֶּ֔לֶךְ נִשְׁבַּ֥עְתָּ לַאֲמָתְךָ֖ לֵאמֹ֑ר כִּי־שְׁלֹמֹ֞ה בְּנֵ֤ךְ יִמְלֹךְ֙ אַחֲרַ֔י
וְה֥וּא יֵשֵׁ֖ב עַל־כִּסְאִ֑י וּמַדּ֥וּעַ מָלַ֖ךְ אֲדֹנִיָּֽהוּ: אֱזֵילִי֙ וְתַעֲלִ֣ין לְוָת֔ מַלְכָּ֖א דָּוִ֑ד וְתֵימְרִ֣ין
לֵ֔יהּ הֲלָ֗א אַתְּ֤ רִבּוֹנִי֙ מַלְכָּ֔א קַיֵּמְתָּ֥א לְאַמְתָּ֖ךְ לְמֵימַ֣ר אֲרֵ֔י שְׁלֹמֹ֞ה בְּרִ֤יךְ יִמְלוֹךְ֙ בַּתְרַ֔י וְה֥וּא יְתֵ֖יב
עַל כּוּרְסֵ֑י מַלְכוּתִ֔י וּמָ֣ה דֵּ֔ין מְלַ֖ךְ אֲדֹנִיָּֽהוּ: יד הִנֵּ֣ה עוֹדָ֔ךְ מְדַבֶּ֖רֶת שָׁ֣ם עִם־הַמֶּ֑לֶךְ וַאֲנִ֖י
אָבֹ֥וא אַחֲרַ֛יִךְ וּמִלֵּאתִ֥י אֶת־דְּבָרָֽיִךְ: וְהָא֙ עַד֙ דְּאַ֣ת מְמַלְּלָ֔א תַּמָּ֖ן קָדָ֑ם מַלְכָּ֕א וַאֲנָ֖א
אֵיעוֹל֙ בַּתְרָ֔ךְ וַאֲקַיֵּ֖ם יַת֥ פִּתְגָמָֽיְכִי: טו וַתָּבֹ֥א בַת־שֶׁ֖בַע אֶל־הַמֶּ֣לֶךְ הַחַדְרָ֑ה וְהַמֶּ֣לֶךְ
זָקֵ֣ן מְאֹ֔ד וַאֲבִישַׁ֥ג הַשּׁוּנַמִּ֖ית מְשָׁרֶ֥ת אֶת־הַמֶּֽלֶךְ: וַעֲלַת֙ בַּת שֶׁ֣בַע לְקֳדָ֔ם מַלְכָּ֖א
לְאִידְרוֹן֙ בֵּ֣ית מִשְׁכְּבָ֔א וּמַלְכָּ֖א סִ֣יב לַחֲדָ֑א וַאֲבִישַׁ֥ג דְּמִן֙ שׁוּנֵ֔ם מְשַׁמְּשָׁ֖א קָדָ֥ם מַלְכָּֽא:

(11) Then Natan spoke to Bat-Sheva the mother of Shlomoh, saying: "Have you not heard that Adoniyahu the son of Hagit reigns, and David our lord does not know? **(12)** Now therefore come, let me please advise you, that you may save your own life, and the life of your son Shlomoh. **(13)** Go in to King David, and say to him: Did you not, my lord, O king, swear to your handmaid, saying: Shlomoh your son shall surely reign after me, and he shall sit upon my throne? Why then does Adoniyahu reign? **(14)** Behold, while you are still talking there with the king, I also will come in after you, and confirm your words." **(15)** And Bat-Sheva went in to the king into the chamber. Now the king was very old, and Avishag the Shunammite ministered to the king.

RASHI רש"י

(12) That you may save your own life — *From the strife, for your son Shlomoh will seek to rule after the death of the king.*

(15) Into the chamber — *Into the room where the king was.*

(יב) **וּמַלְטִי אֶת נַפְשֵׁךְ.** מִן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיִּרְצֶה בְּנֵךְ שְׁלֹמֹה לִמְלֹךְ אַחֲרֵי מוֹת הַמֶּלֶךְ: (טו) **הַחַדְרָה.** תּוֹךְ הַחֶדֶר שֶׁהַמֶּלֶךְ שָׁם:

Writings Mishlei 4 כתובים משלי פרק ד

כה עֵינֶ֗יךָ לְנֹכַ֣ח יַבִּ֑יטוּ וְעַפְעַפֶּ֥יךָ יַיְשִׁ֖רוּ נֶגְדֶּֽךָ: עַ֭יְנֶךָ בִּתְרִיצוּתָ֣א נְאוֹרָ֑ן וְתִמְרָ֥ךְ

(25) Let your eyes look forward, and let your eyelids look straight before you.

RASHI רש"י

(25) Look forward — *Let them gaze upon*

(כה) **לְנֹכַח יַבִּיטוּ.** יִסְתַּכְּלוּ אֶל הָאֱמֶת וְאֶל הַיֹּשֶׁר:

נִתְרְצוּן לְקוּבְלָךְ: כו פַּלֵּס מַעְגַּל רַגְלֶךָ וְכָל־דְּרָכֶיךָ יִכֹּנוּ: אַעְבֵר רִגְלְךָ מִשְּׁבִילֵי בִישֵׁי
וְכוּלְהוֹן אָרְחָתָךְ מְתַקְּנָן: כז אַל־תֵּט־יָמִין וּשְׂמֹאול הָסֵר רַגְלְךָ מֵרָע: לָא תִסְטֵי
לִימִינָא וּלְשְׂמָאלָא אַעְבַר רִגְלָךְ מִן בִּישְׁתָּא: ה א בְּנִי לְחָכְמָתִי הַקְשִׁיבָה לִתְבוּנָתִי
הַט־אָזְנֶךָ: בְּרִי לְחָכְמְתִי צִית לְבִיוּנִי צְלִי אָדְנָךְ: ב לִשְׁמֹר מְזִמּוֹת וְדַעַת שְׂפָתֶיךָ
יִנְצֹרוּ: דְּתִזְדַּהַר בְּתַרְעֵיתָא וְדַעְתָּא שְׂפָוָתָךְ נִנְטְרָן:

(26) Make plain the path of your feet, and let all your ways be established. **(27)** Do not turn to the right hand nor to the left; remove your foot from evil. **5** **(1)** My son, listen to my wisdom; incline your ear to my understanding. **(2)** That you may preserve discretion, and that your lips may keep knowledge.

RASHI רש"י

truth and righteousness. **(26) Make plain the path of your feet —** *Consider your way: the loss entailed by [the performance of] a commandment weighed against the reward [for its performance], and the gain of a transgression weighed against the loss [for its commission], and then all your ways will be established.* **(2) Knowledge —** *of Torah.*

(כו) **פַּלֵּס מַעְגַּל רַגְלֶךָ.** שְׁקוֹל דְּרָכֶיךָ הֱוֵי מְצֻוֶּה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ וּשְׂכַר עֲבֵרָה כְּנֶגֶד הֶפְסֵדָהּ וְאָז כָּל דְּרָכֶיךָ יִכּוֹנוּ: (ב) **וְדַעַת.** שֶׁל תּוֹרָה:

Mishnah *Yevamot, chapter 5* **משנה** יבמות פרק ה

(1) Rabban Gamliel said: There is no [validity to a] letter of divorce after another letter of divorce [given in succession by one levir to two sisters-in-law; e.g., Reuvein died leaving two widows, Sarah and Rivkah. A surviving brother Shimon gave a letter of divorce to Sarah and subsequently, gave another one to Rivkah; there is no validity to the divorce of Rivkah. The same law applies where Reuvein died leaving over one widow, Sarah, and two surviving brothers, Shimon and Levi. Shimon gave her a letter of divorce and then Levi also gave a letter of divorce to Sarah; the second divorce, that of Levi, has no consequence and Levi is permitted to marry the relatives of Sarah. The reason being, that a letter of divorce prohibits a subsequent levirate bond for the widow and her rival co-wife, (once a divorce had been given, the levir had placed himself under the prohibition of Deuteronomy 25:9, "who will not build up;" if he onced refused to build, the opportunity to do so is never again offered. Hence the prohibition of the levirate marriage) and therefore, the second divorce is as though given to a total stranger, because regardless of the second divorce he cannot perform levirate marriage with her and is therefore of no consequence], nor [is there validity] in a *ma'amar* [i.e., he said to the widow

א רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין גֵּט אַחַר גֵּט, וְלֹא מַאֲמָר

רבנו עובדיה מברטנורא

א רבן גמליאל אומר אין גט אחר גט. שתי יבמות ליבם אחד מאח אחד, ונתן גט לראשונה וחזר ונתן גט לשניה, לא נאסרו קרובות השניה עליו למיהוי כגרושתו, דמכי יהיב גט לראשונה פקעה זיקת שתיהן מעליו, דגט מהני ביבמה למיקם עלה בלא יבנה, ושוב לא ייבם לא הוא ולא שאר האחים לא ליבמה שקבלה הגט ולא לצרתה, הלכך כי הדר ויהיב גט שני לשניה אין במעשיו כלום והוי כנותן גט לאשה נכרית דעלמא. וכן שני יבמין ליבמה אחת ונתן זה גט וזה

אַחַר מַאֲמָר, וְלֹא בְעִילָה אַחַר בְּעִילָה, וְלֹא חֲלִיצָה אַחַר חֲלִיצָה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, יֵשׁ גֵּט אַחַר גֵּט, וְיֵשׁ מַאֲמָר אַחַר מַאֲמָר, אֲבָל לֹא אַחַר בְּעִילָה וְלֹא אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם: **ב** כֵּיצַד, עָשָׂה מַאֲמָר בִּיבָמְתּוֹ, וְנָתַן לָהּ גֵּט, צָרִיכָה הֵימֶנּוּ חֲלִיצָה. עָשָׂה מַאֲמָר וַחֲלִיצָה,

"You are betrothed to me"] after another *ma'amar* [if one of two surviving brothers, Shimon, addressed a *ma'amar* to Sarah and then the second brother Levi did likewise, or in the case where there are two widows and only one surviving brother who addressed a *ma'amar* to both widows; the second *ma'amar* is of no consequence. The first *ma'amar* has initiated the requirements of the levirate obligations and consequently, a) the one widow, to whom the second brother addressed the *ma'amar*, or b) the *ma'amar* addressed to the second widow is not valid, and does require a letter of divorce. The *ma'amar* to the second widow moreover, does not cause the prohibition of the first widow, to the levir and her relatives also are permitted to the levir], nor [is there validity] in an act of cohabitation after another act of cohabitation [the second act (in case 1) by the one levir with the second widow or (in case 2) by the second levir with the one widow respectively, has no matrimonial validity to cause the prohibition of her relatives to the levir], nor [is there validity] in one *halitzah* after another *halitzah* [the first *halitzah* has totally severed the levirate bond. The second *halitzah* is, therefore, valueless]. The Sages, however, said: One letter of divorce has validity after another letter of divorce [since a divorce only disqualifies the performance of levirate marriage due to the prohibition of "who will not build up;" but does not actually sever the levirate bond as does *halitzah*; therefore, the second divorce does have some validity and (in case 1) the relatives of the second widow are therefore, forbidden to the levir as relatives of his legal divorcee and (in case 2) the relatives of the one widow are similarly forbidden to the second levir], and a *ma'amar* [has validity] after another *ma'amar* [the first *ma'amar* initiated the levirate process and effected only partial matrimony, since the levirate obligations are not fully satisfied until the consummation of the marriage took place. The second *ma'amar*, since it was made before consummation had taken place, has, therefore, some validity]; but there is no validity in any act after cohabitation or *halitzah* [either of these acts satisfies fully all the requirements of the levirate obligations. The former effected complete union; the latter final severance. No act in connection with the levirate obligations that follows either of these can, therefore, have any validity]. **(2)** How [is the levirate law between one levir and one sister-in-law effected (this section has no reference to the dispute in the previous section)]? If a levir addressed a *ma'amar* to his widowed sister-in-law and subsequently gave her a letter of divorce, it is necessary for her to perform the *halitzah* with him [but no levirate marriage may now be contracted. The *ma'amar* alone has not completely satisfied the requirements of the levirate obligations; since

רבנו עובדיה מברטנורא

גט. האחרון אינו כלום ומותר בקרובותיה: **ולא מאמר אחר מאמר.** בין שני יבמין ליבמה אחת בין ביבם אחד ושתי יבמות, האחרון אינו כלום ואינה צריכה ממנו גט ומותר בקרובותיה: **יש גט אחר גט.** דקמא לא דחה זיקתה לגמרי דהא בעיא חליצה, הלכך אכתי איכא פלגא זיקה ואהני גט שני לשניה למיהוי גרושתו ואסיר בקרובותיה. וכן הלכה: **ב כיצד.** לאו אפלוגתא קאי אלא מילתא באנפי נפשה, ואיבם אחד ויבמה אחת קאי. והכי קאמר, כיצד דין יבם אחד ויבמה אחת: **צריכה הימנו חליצה.** ואם רצה לכנוס לא יכנוס, דכיון דהתחיל בגרושין קיימא עליה בלא יבנה:

צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט. עָשָׂה מַאֲמָר וּבָעַל, הֲרֵי זוֹ כְּמִצְוָתָהּ: **ג** נָתַן גֵּט וְעָשָׂה מַאֲמָר, צְרִיכָה גֵּט וַחֲלִיצָה. נָתַן גֵּט וּבָעַל, צְרִיכָה גֵּט וַחֲלִיצָה. נָתַן גֵּט וְחָלַץ, אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם. חָלַץ וְעָשָׂה מַאֲמָר, נָתַן גֵּט, וּבָעַל, אוֹ, בָּעַל וְעָשָׂה מַאֲמָר, נָתַן גֵּט, וְחָלַץ, אֵין אַחַר חֲלִיצָה

the marriage was not consummated the subsequent divorce has no severing validity, hence the need for *halitzah*. Since however, a divorce had been given, the levir had placed himself under the prohibition of Deuteronomy 25:9, "who will not build up;" if he once refused to build he must never again build. Hence the prohibition of the levirate marriage]. If he addressed to her a *ma'amar* and then performed *halitzah* [i.e., the procedure of refusal and severance of the levirate bond], it is [still] necessary for her to obtain from him a letter of divorce [to annul the *ma'amar* which besides initiating the levirate marriage, in some respects, has the force of a normal matrimonial betrothal. The *halitzah* alone is therefore not enough, since it only severs a levirate bond but does not annul the normal matrimonial aspects of the *ma'amar*]. If he addressed to her a *ma'amar* and then had relations with her, this is in accordance with the prescribed [manner of fulfilling the levirate] precept. **(3)** If the levir gave her a letter of divorce and then addressed to her a *ma'amar*, it is necessary for her to obtain a [second] letter of divorce [even according to Rabban Gamliel. Since the divorce did not completely sever the levirate bond, rather, it placed him under the prohibition of Deuteronomy 25:9 "who will not build up;" therefore, the subsequent *ma'amar* is only technically disqualified, but still may have some validity and a divorce is therefore required to annul the *ma'amar*], and to perform the *halitzah* [in order to sever the levirate bond. Consummation of the levirate marriage, however, must not take place now after the delivery of the first letter of divorce, due to the aforementioned prohibition]. If he gave her a letter of divorce and then had relations with her, it is necessary for her to obtain a[n additional] letter of divorce and to perform *halitzah* [maintaining such a levirate marriage is forbidden due to the first divorce; a subsequent letter of divorce is required owing to the act of cohabitation, while *halitzah* is necessary to sever the levirate bond]. If he gave her a letter of divorce and then performed *halitzah*, there is no validity [in any further act whether it be the addressing of a *ma'amar* or cohabitation. The levirate bond has been completely severed] after *halitzah* had been performed. If the levir performed *halitzah* and then addressed to her a *ma'amar* [the *ma'amar* is of no consequence], or gave her a letter of divorce [the divorce is of no consequence], or cohabited with her [the cohabitation is of no consequence]; or if he [didn't perform *halitzah*, but rather], cohabited with her and then addressed to her a *ma'amar*, or [after having had relations] gave her a letter of divorce, or performed *halitzah*, no act is valid after *halitzah* [and therefore, if after *halitzah* was performed he addressed a *ma'amar* to her or had relations there is no validity to any of these actions which would necessitate issuing a subsequent letter of divorce, or in the latter cases, if after having had relations he issued her a letter of divorce,

רבנו עובדיה מברטנורא

צריכה הימנו גט. דחליצה אפקעתא לזיקה, וגט בעי לאפקועי קדושין דיליה, דחליצה לא מפקעא קדושין: **ג נתן גט ועשה.** מאמר צריכה גט וחליצה. דגט דחי קצת ושייר קצת ומאמר קני שיורא דגט, הלכך צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: **נתן גט ובעל.** אסור לקיימה, שמשעה שנתן גט קיימא עליה בלא יבנה, וצריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו: **אין אחר חליצה כלום.** הא מתניתין ר' עקיבא היא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. ואינה הלכה,

כְּלוּם. אַחַת יְבָמָה אַחַת לְיָבָם אֶחָד, וְאַחַת שְׁתֵּי יְבָמוֹת לְיָבָם אֶחָד: ד כֵּיצַד עָשָׂה מַאֲמָר בָּזוֹ וּמַאֲמָר בָּזוֹ, צְרִיכוֹת שְׁנֵי גִטִּין וְחֲלִיצָה. מַאֲמָר בָּזוֹ וְגֵט לָזוֹ, צְרִיכָה גֵּט וַחֲלִיצָה. מַאֲמָר בָּזוֹ וּבָעַל אֶת זוֹ, צְרִיכוֹת שְׁנֵי גִטִּין וַחֲלִיצָה. מַאֲמָר בָּזוֹ וְחָלַץ לָזוֹ, הָרִאשׁוֹנָה צְרִיכָה גֵּט. גֵּט לָזוֹ וְגֵט לָזוֹ, צְרִיכוֹת הֵימֶנּוּ חֲלִיצָה. גֵּט לָזוֹ וּבָעַל אֶת זוֹ, צְרִיכָה גֵּט וַחֲלִיצָה. גֵּט לָזוֹ וּמַאֲמָר בָּזוֹ, צְרִיכָה

there are no further actions required for the completion of the levirate obligations and as a result of the levirate bond transforming itself into a normal matrimonial bond the levirate bond has now completely disappeared, therefore *halitzah* is not required subsequent to a letter of divorce] and the law is the same whether there is one sister-in-law to one levir or two sisters-in-law to one levir [i.e., that there is partial validity in actions subsequent to a letter of divorce or *ma'amar* and that there is no validity in any action after *halitzah* nor any levirate bond after cohabitation]. (4) How [is the law when there is one levir and two widowed sisters-in-law]? If the levir addressed a *ma'amar* to the one [sister-in-law] and a *ma'amar* to the other [sister-in-law], two letters of divorce [one for each woman, in accordance with the view of the Sages in our Mishnah that a *ma'amar* after a *ma'amar* has validity] and one *halitzah* [with either. The *halitzah* with one exempts her rival] are required. If he addressed a *ma'amar* to one and gave a letter of divorce to the other, [the one to whom he addressed the *ma'amar*] requires a letter of divorce [levirate marriage with her must not be consummated on account of the divorce of the second; hence the necessity for a divorce to annul the *ma'amar*, which the *halitzah* cannot do] and [he must perform] *halitzah* [with either one, to sever thereby the levirate bond which a letter of divorce cannot do]. If he addressed a *ma'amar* to one and had relations with the other, both require letters of divorce [on account of the *ma'amar* and the cohabitation, respectively. The second widow may not be retained in matrimony, due to the bond of the *ma'amar* with the first] and [he must perform] *halitzah* [with either one, the other becoming thereby exempt from the levirate obligations.]. If he addressed a *ma'amar* to one and performed *halitzah* with the other, it is necessary for the first to obtain a letter of divorce [the *halitzah* of the second cannot annul the force of the *ma'amar* of the first]. If the levir gave a letter of divorce to one as well as to the other, *halitzah* is necessary for both [the *halitzah* is performed with either one, who thereby exempts the other]. If he gave a letter of divorce to one and cohabited with the other, [the second] requires a letter of divorce [she is forbidden to the levir on account of the divorce of the first] and must also perform *halitzah*. [If he gave] a letter of divorce to one and addressed a *ma'amar* to the other, [the second] requires a letter of divorce and [he performs] *halitzah* [with either]. [If he gave] a letter

רבנו עובדיה מברטנורא

אלא הלכה כחכמים שאומרים יש אחר חליצה כלום, ואם קידשה אחר חליצה צריכה הימנו גט: **אחת יבמה אחת ליבם אחד, ואחת שתי יבמות ליבם אחד.** שוין הן שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום ואין אחר ביאה שבתחלה כלום ואין אחר חליצה כלום: **ד צריכות שני גיטין.** לשתי יבמות. כרבנן דיש מאמר אחר מאמר: **וחליצה.** לאחת מהן, ופוטרת צרתה: **מאמר בזו וגט לזו.** פסל גט של אחרונה את הראשונה, דקם ליה בלא יבנה, וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: **מאמר בזו ובעל את זו צריכות שני גיטין.** זו גט למאמרו וזו גט לביאתו: **וחליצה.** לאחת מהן ופוטרת צרתה: **גט לזו ובעל את זו צריכות גט וחליצה.** ואסור לקיימה דקם עליה בלא יבנה משום גט ראשון, ובגט לחודא לא נפקה בעלת ביאה, דביאה פסולה היא: **אין אחר חליצה כלום.** ואי הדר מקדש

גֵּט וַחֲלִיצָה. גֵּט לָזוֹ וְחֲלַץ לָזוֹ, אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם:
ה חָלַץ וְחָלַץ, אוֹ, חָלַץ וְעָשָׂה מַאֲמָר, נָתַן גֵּט וּבָעַל,
אוֹ, בָּעַל וּבָעַל, אוֹ, בָּעַל וְעָשָׂה מַאֲמָר, נָתַן גֵּט,
וְחָלַץ, אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם, בֵּין יָבָם אֶחָד לִשְׁתֵּי
יְבָמוֹת, בֵּין שְׁנֵי יְבָמִין לִיבָמָה אַחַת: ו חָלַץ, וְעָשָׂה
מַאֲמָר, נָתַן גֵּט, וּבָעַל, אוֹ, בָּעַל, וְעָשָׂה מַאֲמָר, וְנָתַן
גֵּט, וְחָלַץ, אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם, בֵּין בַּתְּחִלָּה, בֵּין
בָּאֶמְצַע, בֵּין בַּסּוֹף. וְהַבְּעִילָה, בְּזְמַן שֶׁהִיא בַּתְּחִלָּה,

of divorce to one and performed *halitzah* with the other, there is no validity in any act that follows the *halitzah* [the *halitzah* of the second sets both widows free; and the divorce of the first is of no consequence]. **(5)** If the levir performed *halitzah* with one and also the other; or performed *halitzah* [with one] and addressed [to the other] a *ma'amar*, [or performed *halitzah* with one and] gave the second a letter of divorce, or cohabited with the second; or if he cohabited with one and then the other; or cohabited [with one] and addressed [to the other] a *ma'amar*, or gave her a letter of divorce, or performed with her *halitzah*, no act is valid after the *halitzah* [nor does there remain any levirate bond after cohabitation with the first, i.e., the relatives of the second widow are permitted to him as though he had not acted at all after the first *halitzah* or after having cohabited with the first]. [There is no difference in the law] whether there was one levir to two sisters-in-law or two levirs to one sister-in-law [and the two levirs performed the aforementioned acts with the same widow]. **(6)** [If a levir, in the case of one levir and one sister-in-law] performed *halitzah* and then addressed to her [the same sister-in-law] a *ma'amar*, [or if after *halitzah*] gave her a letter of divorce, or [or if after *halitzah*] cohabited with her; or if he cohabited with her, and then addressed to her a *ma'amar*, [or then] gave her a letter of divorce, or [then] performed *halitzah*, [no act is valid after the *halitzah* nor does there remain any levirate bond after cohabitation; however, the difference between the two is that regarding] "no act is valid after the *halitzah*" [it makes no difference] whether [the *halitzah* was performed] in the beginning, in the middle [i.e., between a *ma'amar* and a divorce. If, e.g., he gave a letter of divorce to one, performed *halitzah* with the other, and then addressed a *ma'amar* to one of them], or at the end [i.e., performed *halitzah* after a *ma'amar* and a divorce. The *halitzah* is invariably valid, and any *ma'amar* addressed subsequently has no validity at all, and the widow requires no divorce. However,] regarding ["nor does there remain any levirate bond after] cohabitation," if it took place first, no act that follows it has any validity;

רבנו עובדיה מברטנורא

ה חלץ וחלץ. לה או לצרתה לא תפסי בה קדושין כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. ואינה הלכה: מותר בקרובות שניה, שאין אחר חליצה ראשונה שום זיקת יבמין, וחליצה בתרייתא לאו כלום היא ואפילו לכהונה אינה פסולה. וכן חלץ לזו ומאמר לזו. וכן נתן גט לזו אחר החליצה של זו. או אם בעל לזו אחר החליצה של זו אין מעשה האחרון כלום. או אם בעל בתחלה וחזר ובעל לשניה. או בעל תחלה ועשה מאמר בשניה, או נתן גט לשניה או חלץ לשניה, אין אחר ביאה כלום ומעשה אחרון לא חשיב ומותר בקרובות השניה: **אין אחר חליצה כלום.** ארישא קאי. ואסיפא צריך למימר אין אחר ביאה כלום: **ו חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל.** איבם אחד ויבמה אחת קאי. ואף על גב דתנא לעיל, הדר תניא הכא משום סיפא דבעי לאפלוגי בין ביאה לחליצה, דחליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום, והביאה דוקא בזמן שהיא בתחלה. ולאשמועינן נמי פלוגתא דר' נחמיה ורבנן: **בין בתחלה בין באמצע.** כגון גט לזו וחלץ לזו וחזר ועשה בה מאמר או בבעלת הגט, לא מהני המאמר ולא בעינן גט למאמרו: **בסוף.** אחר מאמר וגט חלץ: **אין אחריה כלום.** וחליצה גמורה היא, ואי הדר ועביד מאמר לא בעיא גט, משום

אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם. בָּאֶמְצַע וּבַסּוֹף, יֵשׁ אַחֲרֶיהָ כְּלוּם. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, אַחַת בְּעִילָה וְאַחַת חֲלִיצָה, בֵּין בַּתְּחִלָּה, בֵּין בָּאֶמְצַע, בֵּין בַּסּוֹף, אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם:

if it occurred, however, in the middle [e.g., if he divorced one, and then cohabited with the other, and addressed a *ma'amar* to a third, in which case the cohabitation, owing to the previous divorce, was unlawful] or at the end [if he divorced one, addressed a *ma'amar* to the other, and then cohabited with one of them] something valid [of the levirate bond] still remains [hence, in the first case, where he cohabited in the middle, the relatives of the second widow are forbidden to him, and in the second case, *halitzah* is required, since the levirate bond cannot be severed by a letter of divorce]. Rabbi Nehemiah said: With cohabitation as with *halitzah*, whether it took place in the beginning, in the middle, or at the end, there is no validity to any act that follows it [i.e., after cohabitation, a letter of divorce without *halitzah* is enough, and the betrothal of the other after cohabitation with the first is invalid].

רבנו עובדיה מברטנורא

דחליצה גירושין גמורים נינהו, ואע"ג דהיא חליצה פסולה: **באמצע.** כגון גט לזו ובעל לזו וחזר ועשה מאמר בשלישית, אסור בקרובותיה: **ובסוף.** גט לזו ומאמר לזו וחזר ובא עליה על [האחת], יש אחר ביאה זו זיקת יבמין, וכי מפיק לה בעיא חליצה ולא סגי לה בגט: **אין אחריה כלום.** ונפקא בגט בלא חליצה. ואי הדר וקידש לאידך אחר ביאה אין במעשיו כלום:

Gemara *Yevamot 60b*

גמרא יבמות דף ס:

תַּנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר גִּיּוֹרֶת פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּשֵׁרָה לִכְהוּנָה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לא) וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֲיוּ לָכֶם וַהֲרֵי פִּנְחָס עִמָּהֶם. וְרַבָּנָן לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת אִי הָכִי בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד נָמֵי כִּדְרַב הוּנָא דְּרַב הוּנָא רָמֵי כְּתִיב (שם) וְכָל אִשָּׁה יוֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרוֹגוּ. הָא אֵינָהּ יוֹדַעַת קַיְּימוּ מִכְּלַל דְּהַטַּף בֵּין יָדְעוּ בֵּין לֹא יָדְעוּ קַיְּימוּ וּכְתִיב (שם) וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים

It was taught: Rabbi Shimon bar Yohai stated, A [female] convert who is under the age of three years and one day is permitted to marry a priest [she is not regarded as a harlot], for it is said, "But all the female children that have not known man by lying with him, keep alive for yourselves," (Numbers 31:18) and Pinhas [who was a priest] surely was with them. And the Rabbis [how could they, against the opinion of Rabbi Shimon bar Yohai, which had Scriptural support, forbid the marriage of the young convert]? [These were kept alive] as servants and maids [and not for marriage]. If so [that, according to Rabbi Shimon bar Yohai, Numbers 31:18 refers to marriage], then a [female] convert whose age is three years and one day should also be permitted [so long as she "has not known man"]! [The prohibition is to be explained] in accordance with Rav Huna. For Rav Huna pointed out a contradiction: It is written, "And kill every woman that has known man by lying with him," (Numbers 31:17) but if she has not known, keep her alive; from this it may be inferred that children are to be kept alive whether they have known or have not known [a man]; and, on the other hand, it is also written, "But all the female children, that have not known a man by lying with him, keep alive for

אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֲיוּ לָכֶם הָא יָדְעוּ הֲרוֹגוּ
הֲוֵי אוֹמֵר בָּרְאוּיָה לְהִבָּעֵל הַכָּתוּב מְדַבֵּר. תַּנְיָא נָמִי
הָכִי וְכָל אִשָּׁה יוֹדַעַת אִישׁ בָּרְאוּיָה לְהִבָּעֵל הַכָּתוּב
מְדַבֵּר. אַתָּה אוֹמֵר בָּרְאוּיָה לְהִבָּעֵל אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא
נִבְעֲלָה מַמָּשׁ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא
יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הֲוֵי אוֹמֵר בָּרְאוּיָה לְהִבָּעֵל הַכָּתוּב
מְדַבֵּר מְנָא יָדַעֵי אָמַר רַב הוּנָא בַּר בִּיזְנָא אָמַר רַבִּי
שִׁמְעוֹן חֲסִידָא הֱעֱבִירוּם לִפְנֵי הַצִּיץ כָּל שֶׁפָּנֶיהָ
מוֹרִיקוֹת בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהִבָּעֵל וְכָל שֶׁאֵין פָּנֶיהָ
מוֹרִיקוֹת בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְהִבָּעֵל. אָמַר רַב נַחְמָן
סִימָן לַעֲבִירָה הַדְּרוֹקָן כַּיּוֹצֵא בְדָבָר אַתָּה אוֹמֵר (שופטים
כא) וַיִּמְצְאוּ מִיּוֹשְׁבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד אַרְבַּע מֵאוֹת נַעֲרָה
בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא יָדְעָה אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר מְנָא יָדְעֵי
אָמַר רַב כַּהֲנָא הוֹשִׁיבוּם עַל פִּי חָבִית שֶׁל יַיִן בְּעוּלָה
רֵיחָהּ נוֹדֵף בְּתוּלָה אֵין רֵיחָהּ נוֹדֵף וְנַעֲבְרִינְהוּ לְפָנֵי
הַצִּיץ. אָמַר רַב כַּהֲנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן לְרָצוֹן לָהֶם כְּתִיב
לְרָצוֹן וְלֹא לְפוּרְעָנוּת אִי הָכִי בְּמִדְיָן נָמִי אָמַר רַב אָשֵׁי
לָהֶם כְּתִיב לָהֶם לְרָצוֹן וְלֹא לְפוּרְעָנוּת וּלְעוֹבְדֵי
אֱלִילִים אֲפִילּוּ לְפוּרְעָנוּת. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי:

yourselves," (Numbers 31:18) but do not spare them if they have known. Consequently [to resolve this contradiction], it must be said that Scripture speaks of one who is fit [i.e., three years and a day] for cohabitation [not one who had actually experienced it]. It was similarly taught: "And ... every woman that has known man" (Numbers 31:17) — Scripture speaks of one who is fit for cohabitation [but has not actually experienced it]. You say, "Of one who is fit for cohabitation;" perhaps it is not so, rather of one who had actual relations? As Scripture states, "But all female children that have not known man by lying with him" [implying that any adult woman is not to be spared, even if she "has not known man"], it must be concluded that Scripture speaks of one who is fit for cohabitation [rather than of one who had actual intercourse]. From where did they know [which of the Midianite women referred to in these Biblical verses, was or was not fit for cohabitation, i.e., if she reached three years and a day or not]? Rav Huna bar Bizna replied in the name of Rabbi Shimon Hasida, They were made to pass before the *tzitz* [the gold plate worn by the High Priest on his forehead]. If the face of anyone turned pale [lit., turned green], it was known that she was fit for cohabitation; if it did not turn pale, it was known that she was unfit for cohabitation. Rav Nahman said: Paleness is a manifestation of lewdness. Similarly, it is said, "And they found among the inhabitants of Yavesh-Gilead four hundred young virgins, who had not known man by lying with him" (Judges 21:12) — from where did they know this? Rav Kahana replied, They made them sit on the mouth of a wine-cask. [Anyone who had] previous relations, the [wine] odor penetrated; however, by a virgin, its odor did not penetrate. [Question:] They should have been made to pass before the *tzitz* [as was done in the case of the Midianites]! [Response:] Rav Kahana son of Rav Natan replied, It is written, "for acceptance" [Exodus 28:38, referring to the *tzitz*] — for acceptance, but not for punishment. [Objection:] If so, the same should have applied at Midian also! [Response:] Rav Ashi replied, It is written, "to them," implying "to them" [Israelites, as were the inhabitants of Yavesh-Gilead] for acceptance but not for punishment; to idolaters [as were the Midianites], however, also for punishment [by the *tzitz*]. Rabbi Yaakov bar Idi stated in the name of Rabbi Yehoshua ben Levi, The law is in agreement with Rabbi Shimon bar Yohai [that a convert under the age of three years and a day may be married to a priest; however the final *halachah* does not follow him].

זוהר חיי דף ק"ל ע"ב

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר (קהלת יב) וְיָשׁוֹב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ. תָּא חֲזֵי כַּד בָּרָא קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם נָטַל עַפְרֵיהּ מֵאֲתַר דְּמַקְדְּשָׁא וּבָנָה גּוּפֵיהּ מֵאַרְבַּע סִטְרִין דְּעַלְמָא דְּכֻלְּהוּ יָהֲבוּ לֵיהּ חֵילָא. לְבָתַר אַתְרַע עָלֵיהּ רוּחָא דְחַיֵּי כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (בראשית ב) וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וּגוֹמֵר. לְבָתַר קָם וְיָדַע דְּאִיהוּ מֵעִילָּא וְתַתָּא וּכְדֵין אִתְדַּבַּק וְיָדַע חָכְמָה עִלָּאָה. כְּגַוְונָא דָּא כָּל בַּר נָשׁ דְּעַלְמָא אִיהוּ כָּלִיל מֵעִילָּא וְתַתָּא וְכָל אִינּוּן דְּיַדְעִין לְאִתְקַדְּשָׁא בְּהָאי עָלְמָא כַּדְקָא יָאוֹת. כַּד אוֹלִידוּ בַר מַשְׁכִּין עָלֵיהּ רוּחָא קַדִּישָׁא מֵאֲתַר דְּכָל קַדּוֹשִׁין נַפְקִין מִנֵּיהּ. וְאִלֵּין אִקְרוּן בְּנִין לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין דְּגוּפָא אִתְעֲבִיד בְּקַדּוּשָׁה כְּדְקָא יָאוֹת. הָכִי נָמֵי יָהֲבִין לֵיהּ רוּחָא מֵאֲתַר עִלָּאָה קַדִּישָׁא כַּדְקָא חָזֵי וְהָא אִתְמָר. תָּא חֲזֵי בְּשַׁעֲתָא דְּזַמִּין בַּר נָשׁ לְמִיהַב חוּשְׁבַּן עוֹבָדוֹי עַד לָא יִפּוֹק מֵעָלְמָא הַהוּא יוֹמָא יוֹמָא דְּחוּשְׁבָּן אִיהוּ דְּגוּפָא וְנִשְׁמָתָא יָהֲבִי חוּשְׁבָּנָא לְבָתַר נִשְׁמָתָא אִתְפָּרְשָׁא מִנֵּיהּ וְגוּפָא תָּב לְאַרְעָא וְכֹלָּא תָּב לְאַתְרֵיהּ דְּאִתְנְסִיב מִתָּמָן וְהָא אוּקְמוּהָ עַד זִמְנָא דְּקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין לְאַחֲיָיא מֵיתַיָּיא כֹּלָּא גָּנִיז קָמֵיהּ. וְהַהוּא גּוּפָא מַמָּשׁ וְהַהִיא נִשְׁמָתָא מַמָּשׁ זַמִּין קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָתְבָּא לְעַלְמָא כְּמִלְקַדְמִין וּלְחַדְּתָא אַנְפֵּי עַלְמָא הָדָא הוּא דִכְתִיב (ישעיה כו) יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן. וְהַהִיא נִשְׁמָתָא מַמָּשׁ גְּנִיזָא קָמֵי קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְתָבַת לְאַתְרָהּ כְּפוּם אָרְחָהָא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ. וּלְזִמְנָא דְּזַמִּין קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַחֲיָיא מֵיתַיָּיא זַמִּין אִיהוּ לְאַרְקָא טָלָא מֵרֵישֵׁיהּ עָלַיְיהוּ וּבְהַהוּא טָלָא יְקוּמוּן כֹּלָּא מֵעַפְרָא הָדָא הוּא דִכְתִיב (שם) כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּיךָ מָאי טַל אוֹרוֹת אוֹרוֹת מַמָּשׁ מֵאִינּוּן נְהוֹרִין דְּלֵעֵילָּא דְּבַהֲוֹן זַמִּין לְאַרְקָא חַיִּין לְעַלְמָא. בְּגִין דְּאִילָּנָא דְּחַיֵּי יָרִיק חַיִּין דְּלָא פַסְקִין לְעַלְמִין. דְּהָא הַשְׁתָּא פַּסְקִין בְּגִין דְּהָא חִוְיָא בִּישָׁא שַׁלְטָא וְאִתְכַּסְיָיא סִיהֲרָא. וּבְגִין כַּךְ כַּבְיָכוֹל פַּסְקִין מֵימוֹי וְחַיִּין לָא שַׁלְטִין בְּעַלְמָא כַּדְקָא יָאוֹת וּבְהַהוּא זִמְנָא הַהוּא יֵצֶר הָרָע דְּאִיהוּ חִוְיָא בִּישָׁא יִסְתַּלַּק מֵעַלְמָא וְיֶעֱבַר לֵיהּ

תרגום הזוהר

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר. (קהלת יב) וְיָשׁוֹב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ, בֹּא וּרְאֵה, כַּאֲשֶׁר בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, לָקַח עָפָרוֹ מִמְּקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, וּבָנָה גּוּפוֹ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, שֶׁכֻּלָּם נָתְנוּ לוֹ כֹּחַ. וְאַחַר כָּךְ, הֵרִיק עָלָיו רוּחַ הַחַיִּים, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר, וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וגו'. אַחַר כָּךְ קָם, וְיָדַע שֶׁהוּא כָּלוּל מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה, וְאָז נִתְדַּבֵּק בָּהּ', וְיָדַע חָכְמָה עֶלְיוֹנָה. כְּעֵין זֶה, כָּל אַנְשֵׁי הָעוֹלָם כְּלוּלִים מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה. וְכָל אֵלּוּ הַיּוֹדְעִים לְהִתְקַדֵּשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה כָּרָאוּי, כְּשֶׁהֵם מוֹלִידִים בֵּן, מַמְשִׁיכִים עָלָיו רוּחַ קָדוֹשׁ, מִן הַמָּקוֹם שֶׁכָּל הַקְּדֻשּׁוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ, וְאֵלּוּ נִקְרָאִים בָּנִים לַמָּקוֹם, מִשּׁוּם שֶׁהַגּוּף שֶׁלָּהֶם נַעֲשָׂה בִּקְדֻשָּׁה כָּרָאוּי. וְכַךְ גַּם נוֹתְנִים לוֹ רוּחַ מִמָּקוֹם קָדוֹשׁ עֶלְיוֹן כָּרָאוּי. וַהֲרֵי נִתְבָּאֵר. בֹּא וּרְאֵה בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם עָתִיד לָתֵת חֶשְׁבּוֹן עַל מַעֲשָׂיו, טֶרֶם שֶׁיֵּצֵא מִן הָעוֹלָם, אוֹתוֹ יוֹם הוּא יוֹם שֶׁל חֶשְׁבּוֹן, אֲשֶׁר הַגּוּף וְהַנְּשָׁמָה נוֹתְנִים הַחֶשְׁבּוֹן. אַחַר זֶה הַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת מִן הַגּוּף וְנִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ, וְהַגּוּף, שָׁב לֶעָפָר, וְהַכֹּל חוֹזֵר אֶל הַמָּקוֹם שֶׁלָּקַח מִשָּׁם. וּכְבָר בֵּאֲרוּהוּ. עַד הַזְּמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, יִהְיֶה הַכֹּל גָּנוּז לְפָנָיו. וְאוֹתוֹ הַגּוּף מַמָּשׁ וְאוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה מַמָּשׁ, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר לָעוֹלָם כְּבַתְּחִלָּה וּלְחַדֵּשׁ פְּנֵי הָעוֹלָם. וְזֶה שֶׁכָּתוּב, (ישעיה כו) יִחְיוּ מֵתֶיךָ נִבְלָתִי יְקוּמוּן. וְאוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה מַמָּשׁ גְּנוּזָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְחוֹזֶרֶת לִמְקוֹמָהּ [אַחַר פְּטִירַת הָאָדָם] לְפִי מַעֲשֶׂיהָ, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר, וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ. וּבְזֶמֶן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָתִיד לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, הוּא עָתִיד לְהָרִיק טַל מֵרֹאשׁוֹ עֲלֵיהֶם, וּבַטַּל הַזֶּה יָקוּמוּ כָּל הַגּוּפִים מֵעָפָר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם) כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ. מַהוּ טַל אוֹרוֹת. הוּא אוֹרוֹת מַמָּשׁ, מֵאֵלּוּ הָאוֹרוֹת שֶׁל מַעְלָה, שֶׁבָּהֶם עָתִיד לְהָרִיק חַיִּים לָעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁעֵץ הַחַיִּים, יָרִיק אָז חַיִּים שֶׁאֵינָם נִפְסָקִים לְעוֹלָם. שֶׁהֲרֵי עַתָּה הַחַיִּים נִפְסָקִים, מִשּׁוּם שֶׁהֲרֵי הַנָּחָשׁ הָרָשָׁע שׁוֹלֵט, וְהַלְּבָנָה מִתְכַּסָּה, וּמִשּׁוּם כָּךְ נִפְסָקִים כְּבָיְכוֹל מֵימָיו, עַל כֵּן הַחַיִּים אֵינָם שׁוֹלְטִים כָּרָאוּי בָּעוֹלָם. וּבְעֵת הַהוּא, אוֹתוֹ יֵצֶר הָרַע, שֶׁהוּא הַנָּחָשׁ הָרַע, יִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם וְיַעֲבִיר אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר

קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּמָה דְּאִתְמַר (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ. וּלְבָתָר דְּאִיהוּ יִתְעַבַּר מֵעַלְמָא סִיהֲרָא לָא אִתְכַּסְיָיא וְנָהֲרָא דְּנָגִיד וְנָפִיק לָא יִפָּסְקוּן מַבּוּעוֹי וּכְדֵין כְּתִיב (ישעיה ל) וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים וְגוֹמֵר:

מִן הָאָרֶץ. וּלְאַחַר שֶׁהוּא יַעֲבֹר מִן הָעוֹלָם, הַלְּבָנָה אֵינָהּ מִתְכַּסָּה עוֹד, וְהַנָּהָר הַנִּמְשָׁךְ וְיוֹצֵא [מֵעֵדֶן] לֹא יִפָּסְקוּ מַבּוּעָיו, וְאָז כָּתוּב, (ישעיה ל') וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים וְגוֹ'.

יוסף לחוק

Yosef le-Hok

מוסר

Ethical Teaching:

מספר הרוקח דף ב.

Sefer Ha-Rokeah, Page 2

שׁוֹרֶשׁ הָאַהֲבָה שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְלֵאָה אַהֲבַת ה' וּקְשׁוּרָה בַּעֲבוֹתוֹת הָאַהֲבָה בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב וְלֹא כְּעוֹבֵד רַבּוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ אֶלָּא אֲפִילוּ אִם הָיוּ מוֹחִין בְּיָדוֹ הָאַהֲבָה בּוֹעֶרֶת בְּתוֹךְ לִבּוֹ לַעֲבוֹד וְשָׂמֵחַ לְהַשְׁלִים רְצוֹן בּוֹרְאוֹ שֶׁכֵּן אָמַר הַמְשׁוֹרֵר (תהלים ק) עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה וְעוֹבֵד בְּיִשְׁרוּת לֵב כְּדִכְתִיב וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה וְאֵינוֹ עוֹבֵד לוֹ לֹא לְהַנָּאָתוֹ וְלֹא לְכִבּוּדוֹ וְאוֹמֵר מָה אֲנִי נִבְזֶה וַחֲדַל אִישִׁים הַיּוֹם כַּאן וּמָחָר בַּקֶּבֶר הֵן בֶּעָוֹן חוֹלָלְתִּי וַאֲנִי מָלֵא גָּלָל אֵיךְ נִבְחַרְתִּי וְנִבְרֵאתִי לִהְיוֹת עֶבֶד לְמֶלֶךְ הַכָּבוֹד כִּי כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה חוֹשֶׁבֶת בְּעוֹמֶק בְּיִרְאָה רֶשֶׁף אַהֲבַת הַלֵּב בּוֹעֵר בָּהּ וְגִיל שִׂמְחַת הַקֶּרֶב מַרְבֶּה וְשִׂמְחַת הַלֵּב וְעֶלֶץ כְּלָיוֹת גָּדֵל חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְיִשְׂמְחוּ בוֹ אוֹהֲבֵי שְׁמוֹ כִּי כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר חָכְמַת הַשֵּׂם בְּלִבָּם חוֹשְׁבִים בְּשִׂמְחָה חֵשֶׁק עֲשִׂיַּת רְצוֹן בּוֹרְאָם לַעֲשׂוֹת מִצְוֹתָיו בְּכָל לֵב וְהָאוֹהֵב אֵינוֹ חוֹשֵׁב הֲנָאַת הָעוֹלָם הַזֶּה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בְּטִיּוּלֵי אִשְׁתּוֹ וְלֹא בְּבָנָיו וּבְנוֹתָיו וְהַכֹּל כְּאַיִן נֶגְדּוֹ רַק לַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאוֹ וּלְזַכּוֹת אֲחֵרִים וּלְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ

The root [and main principle] of love is that the soul should be full of love for God and bound to Him with ropes of love, [and serves God] in joy and contentment. He is not like one who serves his master against his will. Rather, even if others would prevent him [from serving], the love burns within his heart to serve [Him], and he rejoices to fulfill the will of his Creator. This is what the psalmist said: "Serve the Lord joyfully." (Psalms100:2) And he serves with an upright heart, as is written "and for the upright of heart, joy." (ibid., 97:11) He does not serve Him for his benefit or his honor. He says, "What am I? The most abject and forsaken of mankind, here today and in the grave tomorrow, sinful from my very conception and full of dung. How is it that I was chosen and created to be a servant to the honored King!?" For when the soul meditates deeply, in awe, a flame of heartfelt love burns within it, the joy of the innards increases, and the joy of the heart and the gladness of the kidneys grows. "A person's wisdom makes his face shine," (Ecclesiastes 8:1) and those who love His Name will rejoice in Him. For all who have God's wisdom in their hearts think joyfully of the desire to perform the will of their Creator, to do His commandments with all their hearts. And one who loves does not consider the enjoyment of this world, and cares nothing about errands for his wife, nor for his sons and daughters [while he is serving God]. Everything is as nothing to him, except to do the will of his Creator, to create merit for others, to sanctify His name, and to give himself for His love.

וְלִמְסוֹר עַצְמוֹ בְּאַהֲבָתוֹ כְּאַבְרָהָם שֶׁאָמַר הֲרִימוֹתִי יָדִי אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל וּכְפִנְחָס שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ כְּשֶׁהָרַג זִמְרִי וְאֵין מְנַשְּׂאִין אֶת עַצְמָן וְאֵין מְדַבְּרִים דְּבָרִים בְּטֵלִים וְאֵינָם רוֹאִים פְּנֵי נָשִׁים וְשׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִין וְכָל מַחְשְׁבוֹתָם עִם בּוֹרְאָם וּמַנְעִימִים זְמִרִים לְקוֹנָם וְכָל עֶשֶׁת מַחְשְׁבוֹתָם בּוֹעֵר בְּאֵשׁ אַהֲבָתוֹ אַשְׁרֵיהֶם בְּזֶה וּלְבָא:

This is similar to Avraham, [refusing wealth in order to sanctify the Name of God,] who said, "I raise my hand ... if I will take so much as a string or a shoelace," (Genesis 14:22-23) and like Pinhas, who sacrificed himself when he killed Zimri (Numbers 25). They do not aggrandize themselves, speak idle words, nor look at women. They hear themselves insulted but do not answer. All their thoughts are with their Creator, and they chant their song to Him. All of their thoughts burn with the fire of His love. Fortunate are they in this world and the next.

Practical Law:
Rambam, Foundation Laws of the Torah 5

הלכה
הרמב"ם הלכות יסוד התורה פרק ה

א נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ לָהֶם גּוֹיִם תְּנוּ לָנוּ אַחַת מִכֶּם וּנְטַמֵּא אוֹתָהּ וְאִם לָאוּ נְטַמֵּא אֶת כֻּלְּכֶם יִטַּמְּאוּ כֻּלָּן וְלֹא יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל וְכֵן אִם אָמְרוּ לָהֶם גּוֹיִם תְּנוּ לָנוּ אֶחָד מִכֶּם וְנַהַרְגֶּנּוּ וְאִם לָאוּ נַהֲרוֹג כֻּלְּכֶם יֵהָרְגוּ כֻּלָּם וְאַל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל. וְאִם יְחַדּוּהוּ לָהֶם וְאָמְרוּ תְּנוּ לָנוּ פְּלוֹנִי אוֹ נַהֲרוֹג אֶת כֻּלְּכֶם אִם הָיָה מְחוּיָּב מִיתָה כְּשֶׁבַּע בֶּן בִּכְרִי יִתְּנוּ אוֹתוֹ לָהֶם וְאֵין מוֹרִין לָהֶן כֵּן לְכַתְּחִלָּה. וְאִם אֵינוֹ חַיָּיב מִיתָה יֵהָרְגוּ כֻּלָּן וְאַל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל: ב כְּעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ בְּאוֹנְסִין כַּךְ אָמְרוּ בְּחוֹלָאִים כֵּיצַד מִי שֶׁחָלָה וְנָטָה לָמוּת וְאָמְרוּ הָרוֹפְאִים שֶׁרְפוּאָתוֹ בְּדָבָר פְּלוֹנִי מֵאִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה. עוֹשִׂין וּמִתְרַפְּאִין בְּכָל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בְּמָקוֹם סַכָּנָה חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים

(1) If non-Jews say to [Jewish] women, "Give us one of you and we will defile her. But if you do not, we will defile all of you," all of them should [allow themselves to] be defiled, and they should not surrender a single soul of Israel to them. Similarly, if non-Jews say to them, "Give us one of you and we will kill him. But if you do not, we will kill all of you," all of them should [allow themselves to] be killed, and they should not surrender a single soul of Israel to them. But if they designate him by themselves and say, "Give us so-and-so or we will kill all of you," then if he is deserving of death, like Sheva ben Bikhri [who had rebelled against King David, and was subsequently handed over to Yoav (II Samuel 20:21)], they should give him to them. But they should not be instructed so beforehand. And if he is not deserving of death, all of them should [allow themselves to] be killed and should not surrender a single soul of Israel to them. (2) What they [the Sages] said regarding oppressors they also said about sicknesses. For example, if someone falls ill and is about to die, and the physicians say that his cure is by a certain thing, which is one of the Torah's prohibitions, they are allowed to do it [in order to cure the ill person]. And people may be healed by means of any of the Torah's prohibitions in a case of [life-threatening] danger, except for [the prohibitions of] idolatry, forbidden sexual

שֶׁאֲפִילוּ בִּמְקוֹם סַכָּנָה אֵין מִתְרַפְּאִין בָּהֶן. וְאִם עָבַר וְנִתְרַפֵּא עוֹנְשִׁין אוֹתוֹ בֵּית דִּין עוֹנֶשׁ הָרָאוּי לוֹ:

relations, and bloodshed, in which case one may not be healed even though there is danger to life. And if one does transgress and is healed by transgressing one of them, the court punishes him with the punishment that he deserves.

HAYEI SARAH FOR WEDNESDAY חיי שרה ליום רביעי

TORAH תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ו דמילוי וו דשם ב"ן לקנות בו הארת נפש משבת הבאה

טז וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר:

וְקַבֵּל אַבְרָהָם מִן עֶפְרוֹן וּתְקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן יָת כַּסְפָּא דְּמַלֵּיל קֳדָם בְּנֵי חִתָּאָה אַרְבַּע מְאָה סִלְעִין דְּכְסַף מִתְקַבֵּל סְחוֹרָא (נ"י דְּמִתְקַבֵּל סְחוֹרְתָא) בְּכָל מְדִינְתָּא: שני יז **וַיָּקָם ו שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מַמְרֵא הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה**

(16) Avraham listened to Efron, and Avraham weighed out to Efron the silver that he had stated to the ears of the children of Heit: Four hundred silver shekel, in universally accepted coins. **(17)** Thus, Efron's field in Makhpeilah, facing Mamrei — the field, the cave which was in it, and all the trees in the field that

RASHI רש"י

(טז) **וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן.** חָסֵר וי"ו לְפִי שֶׁאָמַר הַרְבֵּה וַאֲפִלּוּ מְעַט לֹא עָשָׂה שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ שְׁקָלִים גְּדוֹלִים שֶׁהֵן קַנְטָרִין שֶׁנֶּאֱמַר עֹבֵר לַסֹּחֵר שֶׁמִּתְקַבְּלִים בְּשֶׁקֶל בְּכָל מָקוֹם וְיֵשׁ מָקוֹם שֶׁשְּׁקָלֶיהָן גְּדוֹלִים שֶׁהֵן קַנְטָרִין צַנְטִיאָר"ש בְּלַעַ"ז: (יז) **וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן.** תְּקוּמָה הָיְתָה לוֹ שֶׁיָּצָא מִיַּד הֶדְיוֹט לְיַד מֶלֶךְ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ

(16) **And Avraham weighed out to Efron** — *[As opposed to all other mentions of Efron's name in this passage, here,* **עפרן** *is written] with the letter* ו *missing. [This alludes to the fact that Efron] spoke much but did not even do little [Because at first he publicly granted the field to Avraham for nothing (see verse 11 above), and in the end, he asked for much more than the field was worth.] For he [asked for and] took from Avraham large shekel, namely,* centenaria*, as our verse says:* **עבר לסחר***, i.e., coins that were universally accepted as a shekel. Some [places had smaller, local shekel, while other] places had these large shekel called centenaria (Bava Metzia 87a);* centenars *in Old French.* (17) **ויקם שדה עפרון** — *[literally, "And Efron's field rose up," alluding to the fact that indeed, the field] rose in status, for it left the possession of a commoner, [and was transferred] to the possession of a king (*Bereishit Rabbah *58:8). And the simple meaning of the verse is [made apparent by reading this verse and the next in continuity, namely]: "Thus, Efron's field, ... the cave which was in it, and all the trees ... [all this] was transferred to Avraham as a [formal] purchase ...".*